

YK:n kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestön,
Unescon suosituksia ja sopimuksia n:o 12

OPETTAJAN ASEMAA KOSKEVA SUOSITUS

Suomen Unesco-toimikunta

Helsinki 1985

Yhdistyneiden Kansakuntien
kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestön
sopimuksia ja suosituksia n:o 12

OPETTAJAN ASEMAA KOSKEVA SUOSITUS

Hyväksytty hallitustenvälisessä opettajien asemaa
koskevassa erityiskonferenssissa 5.10.1966.

Suomen Unesco-toimikunta
Helsinki 1985

SISÄLTÖ

	sivu
I Määritelmiä	2
II Soveltamisala	3
III Yleiset periaatteet	3
IV Koulutuksen tavoitteet ja koulutuspolitiikka	4
V Opettajainkoulutus	6
VI Opettajien jatkokoulutus	10
VII Työhönotto ja virkaaura	11
VIII Opettajien oikeudet ja velvollisuudet	14
IX Tehokkaan opetuksen ja oppimisen edellytykset	18
X Opettajien palkkaus	24
XI Sosiaaliturva	26
XII Opettajapula	29
XIII Loppuhuomatus	30

ISBN 951-46-9038-9

ISSN 0357-4067

Helsinki 1985
Yliopistopaino

SUOSITUS OPETTAJAN ASEMASTA

Hyväksytty hallitustenvälisessä opettajien asemaa koskevassa erityiskonferenssissa 5. lokakuuta 1966.

Hallitusten välinen opettajien asemaa koskeva konferenssi on

muistuttaen mieliin, että oikeus koulutukseen kuuluu ihmisen perusoikeuksiin,

tietoisena siitä, että valtioilla on Yleismaailmallisen ihmisoikeuksien julistuksen 26. artiklan, Lasten oikeuksien julistuksen 7. ja 10. periaatteen sekä Yhdistyneiden kansakuntien rauhan, kansojen välisen keskinäisen kunnioituksen ja ymmärtämyksen edistämistä nuorten keskuudessa koskevan julistuksen mukaisesti velvollisuus tarjota kaikille tilaisuus asianmukaiseen koulutukseen,

tiedostaen, että tarvitaan entistä laajempaa ja useampia ihmisiä tavoittavaa yleistä sekä ammattikoulutusta, jotta kaikki mahdollinen kyky ja älykyys saataisiin tehokkaaseen käyttöön, koska se edistää oleellisesti jatkuvaa moraalista ja sivistyksellistä sekä taloudellista ja sosiaalista kehitystä,

tunnustaen opettajien keskeisen merkityksen koulutuksen edistämisessä ja heidän panoksensa tärkeyden ihmisen ja nyky-yhteiskunnan kehitykselle,

pyrkien varmistamaan sen, että opettajilla on tätä tehtävää vastaava asema,

ottaen huomioon sen, että koulutuksen muotoja ja järjestämistä koskevat lait, määräykset ja tavat ovat eri maissa varsin erilaiset,

ottaen huomioon myös sen, että eri maissa opetushenkilökuntaa koskevat järjestelyt ovat erilaisia, erityisesti siinä suhteessa, sovelletaanko opettajiin valtion virkamiehiä koskevia määräyksiä vai ei,

vakuuttuneena siitä, että näistä eroavuuksista huolimatta samantaisia opettajien asemaa koskevia kysymyksiä esiintyy kaikissa maissa ja että näiden kysymysten ratkaiseminen vaatii yhteisiä normeja ja toimenpiteitä, joiden erittely on tämän suosituksen tarkoituksena,

ottaen huomioon niiden olemassaolevien kansainvälisten sopimusten ehdot, jotka ovat sovellettavissa opettajiin, sekä erityisesti ehdot, jotka sisältyvät sellaisiin ihmisen perusoikeuksia käsitteleviin asiakirjoihin kuin Kansainvälisen työjärjestön yleiskokouksen hyväksymä ammatillisen järjestäytymisoikeuden turvaava sopimus vuodelta 1948, sopimus järjestäytymisoikeudesta ja työehtosopimuksesta vuodelta 1949, samantasaissopimus vuodelta 1951 ja (toimia ja virkoja koskeva) diskriminaatiosopimus vuodelta 1958 sekä Yhdistyneiden kansakuntien kasvatustiete- ja kulttuurijärjestön Unescon yleiskokouksen vuonna 1960 hyväksymä syrjinnän vastustamista kasvatuksen alalla koskeva sopimus,

ottaen myös huomioon Unescon ja Kansainvälisen kasvatustoimiston yhdessä koolle kutsuman Kansainvälisen kansanopetuskonferenssin hyväksymät suositukset, jotka koskevat perus- ja keskiasteen opettajien koulutuksen ja aseman eri puolia sekä Unescon yleiskokouksen vuonna 1962 hyväksymän teknistä ja ammattikoulutusta käsittelevän suosituksen,

haluten täydentää olemassaolevia normeja säännöksiin, jotka liittyvät erityisesti opettajia koskeviin ongelmiin, ja korjata opettajapulasta aiheutuvat ongelmat,

hyväksynyt seuraavan suosituksen:

I MÄÄRITELMIÄ

1. Tässä suosituksessa:

- (a) Sana "opettaja" käsittää kaikki kouluissa toimivat henkilöt, jotka ovat vastuussa oppilaiden koulutuksesta;

- (b) Sana "asema" opettajiin sovellettuna merkitsee sekä heidän yhteiskunnallista asemaansa ja heihin kohdistettua arvostusta mitattuna sillä, miten tärkeäksi heidän toimintansa ja ammatitipätevyytensä arvostetaan, että heidän työolosuhteitaan, palkkaansa ja muita aineellisia etujaan verrattuna vastaaviin seikkoihin muiden ammattiryhmien piirissä.

II SOVELTAMISALA

2. Tämä suositus koskee kaikkia opettajia, jotka toimivat esi-, perus- ja keskiasteen sekä yksityisissä että yleisissä kouluissa: lastentarhoissa, perus- tai keskiasteen kouluissa mukaanlukien teknistä, ammatti- tai taidekoulutusta antavat oppilaitokset.

III YLEISET PERIAATTEET

3. Koulutuksen tulisi alusta asti tähdätä ihmisen persoonallisuuden kaikinpuoliseen kehittämiseen ja yhteiskunnan henkisen, moraalisen, sosiaalisen, sivistyksellisen ja taloudellisen kehityksen edistämiseen sekä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamisen omaksumiseen; erityisen tärkeää on, että edellämainittuihin arvoihin nojaava koulutus edistää rauhaa ja yhteisymmärrystä sekä suvaitsevuuutta ja ystävyyttä kaikkien kansakuntien sekä rotu- ja uskontoryhmien kesken.
4. Olisi tunnustettava, että koulutuksen edistäminen riippuu suuresti määrin opettajakunnan pätevydestä ja kyvykkyydestä yleensä sekä yksityisten opettajien inhimillisistä ominaisuuksista sekä pedagogisista ja teknistä kyvyistä.
5. Opettajien aseman tulisi olla sopusoinnussa niiden vaatimusten kanssa, jotka kasvatuksen päämäärät ja tavoitteet koulutukselle asettavat. Olisi tunnustettava, että opettajien asianmukainen asema ja opettajan ammatin riittävä julkinen arvostus ovat ensiarvoisen tärkeitä näiden päämäärien ja tavoitteiden kaikinpuoliseksi toteuttamiseksi.

6. Opettamista tulisi pitää ammattuurana: se on yksi julkisen palvelun muoto, joka vaatii harjoittajaltaan asiantuntemusta ja erikoistaitoja, joiden saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi vaaditaan ankaraa ja jatkuvaa opiskelua sekä henkilökohtaista ja yleistä vastuuntuntoa hänen opetettavikseen uskottujen oppilaiden koulutuksesta ja hyvinvoinnista.
7. Minkäänlaista rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, uskontoon, poliittiseen mielipiteeseen, kansallisuuteen, sosiaaliseen syntyperään tai taloudelliseen tilaan perustuvaa erottelua ei saisi esiintyä missään opettajien koulutuksen tai työhönoton vaiheessa.
8. Opettajien työolosuhteiden tulisi olla sellaiset, että ne edistävät parhaalla mahdollisella tavalla tehokasta opiskelua ja sallivat opettajien keskittyä virkatehtäviensä hoitamiseen.
9. Opettajajärjestöt tulisi tunnustaa voimaksi, joka voi osaltaan suuresti vaikuttaa koulutuksen edistämiseen ja jonka tulisi tämän vuoksi osallistua koulupolitiikan määrittämiseen.

IV KOULUTUKSEN TAVOITTEET JA KOULUTUSPOLITIikka

10. Joka maassa tulisi tarpeen mukaan ryhtyä asianmukaisiin toimiin edellä esitettyjä yleisiä periaatteita noudattavien koulutusohjelmien laatimiseksi. Tätä varten olisi käytettävä hyväksi kaikki mahdolliset, sekä inhimilliset että muut voimavarat. Tällöin tulisi asiasta huolehtivien viranomaisten ottaa huomioon seuraavien periaatteiden ja tavoitteiden merkitys opettajille:
  - (a) jokaisen lapsen perusoikeuksiin kuuluu että hänelle varataan täydet mahdollisuudet koulutuksen saamiseen; erityisopetusta tarvitsevien lapsien tarpeisiin on kiinnitettävä asianmukaista huomiota;
  - (b) kaikkien koulutusmahdollisuuksien tulisi olla tasa-arvoisesti kaikkien ihmisten saatavilla, jotta he voisivat nauttia koulutus- oikeudestaan tekemättä eroa sukupuolen, rodun,

- ihonvärin, uskonnon, poliittisen mielipiteen, kansallisuuden tai sosiaalisen syntyperän tahi taloudellisen tilan perusteella;
- (c) koska koulutus on ensiarvoisen tärkeää koko yhteiskunnalle, olisi sen järjestämisestä pidettävä valtion velvollisuutena. Valtion tulisi huolehtia riittävän kouluverkoston luomisesta, taata ilmainen opetus näissä kouluissa ja antaa ai-neellista tukea puutteenalaisille oppilaille; tämä tulisi tehdä rajoittamatta vanhempien tai laillisten huoltajien vapautta valita lapsilleen muukin kuin valtion koulu tai puutumatta yksilöiden ja yhteisöjen vapautteen perustaa ja joh-taa oppilaitoksia, jotka täyttävät valtion asettamat tai hy-väksymät vähimmäisvaatimukset;
  - (d) koska koulutus vaikuttaa oleellisesti taloudelliseen kasvuun, koulutussuunnittelun pitäisi olla elimellinen osa elinehtojen parantamiseen tähtäävää taloudellista ja sosiaa-lista kokonaissuunnittelua;
  - (e) koska koulutus on jatkuva tapahtuma, pitäisi opetustoimen eri osat koordinoida siten, että se sekä parantaa kaikille oppilaille annettavaa opetusta että edistää opettajien ase-maa;
  - (f) oppilaille olisi taattava vapaa pääsy joustavan koulujärjes-telmän osana toimiin oppilaitoksiin. Koulujen tulisi kytkey-tyä sopivasti toisiinsa, niin ettei mikään estä lasten mah-dollisuuksia edetä minkä tahansa koulutyyppin mille tahansa tasolle;
  - (g) minkään valtion ei pitäisi tyytyä pitämään koulutustavoit-teenaan vain määrää; myös laatua olisi pyrittävä parantaa-maan;
  - (h) sekä pitkän että lyhyen tähtäimen suunnittelu ja ohjelmointi on välttämätöntä koulutuksen suunnittelussa; tämän päivän koululaisten tehokas sopeutuminen yhteiskuntaan on enemmän

riippuvainen tulevaisuuden vaatimuksista kuin tämän hetken tarpeista;

- (i) kaiken koulutussuunnittelun tulisi joka vaiheessa hyvissä ajoin luoda edellytykset opettajien koulutukseen ja jatkokoulutukseen siten, että maahan saadaan riittävä ja täysin pätevä opettajakunta, joka tuntee kansalaisten elinolosuhteet ja joka on pätevä antamaan opetusta äidinkielellä;
- (j) koordinoitu, järjestelmällinen ja jatkuva tutkimustyö ja toiminta opettajainkoulutuksen ja jatkokoulutuksen alalla ovat välttämättömiä; niihin kuuluvat myös kansainväliset yhteistyöhankkeet ja kansainvälisen tutkimustulosten vaihto;
- (k) asianomaisten viranomaisten, opettaja-, työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen, vanhempainyhdistysten, kulttuurijärjestöjen sekä opetus- ja tutkimuslaitosten tulisi toimia kiinteässä yhteistyössä keskenään koulutusohjelmien ja niiden tavoitteiden määrittämiseksi;
- (l) koska koulutuksen päämäärien ja tavoitteiden saavuttaminen riippuu suuresti tarkoitukseen myönnetystä varoista, olisi kaikissa maissa pidettävä ensisijaisen tärkeänä sitä, että valtion tulo- ja menoarviossa varataan riittävä osa kansantulosta koulutuksen kehittämiseen.

V OPETTAJAINKOULUTUS

Valinta

- 11. Valittaessa opiskelijoita opettajainkoulutukseen tulisi johtavan periaatteen perustua tarpeelle tuottaa yhteiskuntaan riittävä määrä opettajia, joilla on tarpeelliset moraaliset, älylliset ja fyysiset edellytykset sekä alalla vaadittavat tiedot ja taidot.
- 12. Tämän tarpeen tyydyttämiseksi kouluviranomaisten tulisi pitää huolta siitä, että riittävä kiinnostus opettajan ammattia kohtaan

säilyy ja että opettajainkoulutuslaitoksissa on riittävästi oppilaspaikkoja.

- 13. Kaikilta opettajan uralle antautuvilta henkilöiltä tulisi vaatia, että he ovat suorittaneet hyväksytyin kurssin asianmukaisessa opettajainkoulutuslaitoksessa.
- 14. Opettajainkoulutukseen pääsemisen edellytyksenä pitäisi olla asianmukaisen keskiasteen koulutuksen suorittaminen sekä osoitus sellaisista henkilökohtaisista ominaisuuksista, jotka osaltaan myötävaikuttavat siihen, että asianomaisesta henkilöstä valmistuu kaikinpuolin pätevä opettajien ammattikunnan jäsen.
- 15. Joskin yleisiä opettajainkoulutuksen pääsyaatimuksia tulisi noudattaa, voidaan erityisesti teknisen ja ammattikoulutuksen alalla hyväksyä myös arvokasta kokemusta omaavia henkilöitä, vaikka he eivät täyttäisi kaikkia muodollisia pääsyaatimuksia.
- 16. Opettajaksi opiskeleville tulisi myöntää riittäviä apurahoja tai riittävästi opintotukea, jotta he kykenisivät seuraamaan tarjottua opetusta ja tulemaan kohtuullisesti toimeen; mikäli mahdollista, viranomaisten tulisi pyrkiä maksuttomaan koulutukseen.
- 17. Opettajainkoulutusmahdollisuuksista sekä apurahoista ja opintotuesta kertovaa tiedotusaineistoa tulisi olla opiskelijoiden ja muiden opettajainkoulutukseen mahdollisesti haluavien saatavilla.
- 18. (1) Olisi kiinnitettävä riittävä huomiota siihen, antaako ulkomailla saatu opettajan pätevyys joko sellaisenaan tai täydennettynä oikeuden opettajatoimen harjoittamiseen.
- (2) Olisi ryhdyttävä toimenpiteisiin, jotta saadaan kansainvälisesti tunnustettu opettajainvaltakirja, joka antaa kansainvälisesti hyväksytyjen normien mukaisen pätevyden opettajan virkaan.

Opettajainkoulutusohjelmat

19. Opettajainkoulutusohjelman tulisi pyrkiä kehittämään jokaisen opiskelijan yleissivistystä ja henkilökohtaista sivistyneisyyttä, hänen kykyään opettaa toisia, tietoisuutta periaatteista, joihin hyvät ihmissuhteet perustuvat sekä maan rajojen sisäpuolella että kansainvälisesti, ja vastuuntuntoa, jotta hän edistäisi sosiaalista, sivistyksellistä ja taloudellista kehitystä sekä opettajan toimessaan että henkilökohtaisen esimerkin avulla.
20. Opettajainkoulutusohjelman tulisi sisältää ainakin seuraavaa:
- (a) yleisopintoja;
  - (b) pääpiirteet filosofian, psykologian ja sosiologian soveltamisesta kasvatustieteessä, kasvatustieteen ja vertailevan kasvatustieteen teoriaa ja historiaa, kokeellisesta pedagogiasta, kouluhallintoa sekä eri aineiden opetusmenetelmien opiskelua;
  - (c) opiskelijan tulevaan opetusalaan liittyviä opintoja;
  - (d) opetusharjoittelua ja vapaa-ajan harrastusten johtamisen harjoittelua täysin pätevien opettajien opastuksella.
21. (1) Kaikkien opettajien tulisi suorittaa yleis- ja erikoisaineiden sekä kasvatukseen liittyvien aineiden opintonsa, korkeakoulussa tai erityisissä opettajainvalmistuslaitoksissa.
- (2) Opettajainkoulutusohjelma voi kohtuullisesti vaihdella sen mukaan, mitä tehtäviä opettajien edellytetään suorittavan eri tyyppisissä kouluissa, esimerkiksi vammaisoppilaitoksissa tai teknisissä ja ammattikouluissa. Jälkimmäisessä tapauksessa ohjelmat voivat sisältää vaatimuksen teollisuuden, kaupan tai maanviljelyksen palveluksessa hankitusta kokemuksesta.
22. Opettajainvalmistusohjelmaan voi sisältyä ammattiin valmistava kurssi, joko samanaikaisesti henkilökohtaisten akateemisten, erikoistumisopintojen tai taitokurssien kanssa tahi näiden jälkeen.

23. Opettajaksi opiskelemisen tulisi normaalisesti olla täyspäiväistä, mutta vanhempia opiskelijoita varten voidaan ryhtyä erikoisjärjestelyihin, jotka sallivat heidän suorittaa kurssin kokonaan tai osittain puolipäiväopiskeluna sillä ehdolla, että tällaisten kursien sisältö ja vaatimukset ovat samantasoiset kuin täyspäiväisissä opiskelussa.
24. Tulisi kiinnittää huomiota siihen, että eri koulumuotojen: perus-, keskiasteen-, erikois- tai ammattikoulujen opettajien koulutus tapahtuisi laitoksissa, jotka ovat joko hallinnollisesti toistensa yhteydessä tai maantieteellisesti toistensa lähellä.

Opettajainkoulutuslaitokset

25. Opettajainkoulutuslaitoksen opettajilla tulisi olla korkeakouluopettajan pätevyys. Opettajilla, jotka opettavat kasvatusta ja opetusoppia, tulisi olla kokemusta kouluopetuksesta ja mikäli mahdollista heidän tulisi saada täydentää tätä kokemusta ajoittaisilla kouluopetusperiodeilla.
26. Kasvatustieteen ja aineopetuksen tutkimuksen ja kokeilutoiminnan edistämiseksi tulisi opettajainkoulutuslaitoksen tarjota edellytykset tutkimustyöhön ja opettajien ja opiskelijoiden tehdä tutkimustyötä. Kaikkien opettajainvalmistuslaitosten opettajien tulisi olla perillä opetusalan tutkimuksen saavutuksista ja pyrkiä välittämään sen tutkimustuloksia opiskelijoille.
27. Opettajainkoulutuslaitosten opiskelijoilla ja henkilökunnalla tulisi olla mahdollisuus ilmaista mielipiteensä tehtäessä järjestelyjä, jotka koskevat elämää, työskentelyä ja kurinpittoa opettajainkoulutuslaitoksissa.
28. Opettajainkoulutuslaitosten tulisi olla opetuspalvelujen kehityksen keskipisteenä; niiden tulisi pitää koulut tutkimustyön ja opetusmenetelmien kehityksen tasalla, ja niiden oman työn tulisi heijastaa koulujen ja opettajien hankkimia kokemuksia.

29. Opettajainkoulutuslaitosten velvollisuus tulisi joko erikseen tai yhdessä, mahdollisesti yhteistyössä muiden korkeakoulujen tai asianomaisten viranomaisten kanssa, antaa todistukset opinnot tyydyttävästi suorittaneille opiskelijoille.

30. Kouluviranomaisten tulisi yhdessä opettajainkoulutuslaitosten kanssa ryhtyä tarpeellisiin toimenpiteisiin, jotta vastavalmistuneet opettajat saisivat koulutustaan sekä henkilökohtaisia toiveitaan ja elinolosuhteitaan vastaavan toimen.

VI OPETTAJIEN JATKOKOULUTUS

31. Viranomaisten ja opettajien tulisi tunnustaa sellaisen jatkokoulutuksen tärkeys, jonka tarkoituksena on varmistaa koulutuksen laadun ja sisällön sekä opetustavan jatkuva parantaminen.

32. Viranomaisten tulisi yhteistoiminnassa opettajajärjestöjen kanssa edistää laajan, kaikille opettajille tarkoitetun ilmaisen jatkokoulutuksen luomista. Tähän järjestelmään tulisi sisältyä monenlaisia koulutusmuotoja, ja opettajainkoulutuslaitosten, tiede- ja kulttuurilaitosten sekä opettajajärjestöjen tulisi osallistua sen toimintaan. Kertauskurssija tulisi järjestää erityisesti opettajille, jotka palaavat opetustyöhön tauon jälkeen.

33. (1) Kurssit ja muut asianmukaiset koulutusmuodot tulisi suunnitella siten, että opettajat kykenisivät lisäämään pätevyyttään, muuttamaan tai laajentamaan työalaansa tai etenemään urallaan sekä pyyttelemään ajantasalla opetusaineissaan ja kasvatustieteen alalla niin opetuksen sisällön kuin menetelmien suhteen.

(2) Opettajille tulisi järjestää mahdollisuus saada luettavakseen kirjoja ja muita aineistoa, joiden avulla he voivat parantaa yleisivistystään ja ammattipätevyyttään.

34. Opettajille tulisi antaa tilaisuus osallistua ja heitä tulisi kannustaa osallistumaan jatkokoulutuskursseille ja muihin jatkokoulutusmuotoihin, ja heidän tulisi käyttää näitä mahdollisimman tehokkaasti hyväkseen.

35. Kouluviranomaisten tulisi kaikin tavoin pyrkiä varmistamaan se, että koulut voivat soveltaa tärkeitä oppiaineita ja opetusmenetelmiä koskevia tutkimustuloksia.

36. Viranomaisten tulisi rohkaista ja mikäli mahdollista myös tukea opettajien joko ryhmissä tai yksinään tekemiä koti- ja ulkomaisia jatko-opintomatkoja.

37. Olisi toivottavaa, että opettajien koulutukseen ja jatkokoulutukseen tähtääviä toimenpiteitä kehitettäessä ja täydennettäessä toimittaisiin kansainvälisessä tai alueellisessa taloudellisessa yhteistyössä.

VII TYÖHÖNOTTO JA VIRKAURA

38. Asianmukaisella tasolla tulisi yhteistyössä opettajajärjestöjen kanssa laatia selvästi määritellyt periaatteet, jotka säätelevät opettajantoimeen ottamista. Olisi myös laadittava opettajien velvollisuudet ja oikeudet määrittelevä säännöstö.

39. Sekä opettajien että työhönottajien tulisi nähdä opettajantoimeen ryhtyvän koeaika tilaisuutena rohkaista ja auttaa vasta-alkajaa perehtymään työhönsä sekä kehittämään ja ylläpitämään asianmukaista ammattipätevyystasoa sekä tilaisuutena opettajan itse kehittää käytännön opetusvalmiuttaan. Normaalin koeajan pituus pitäisi olla tiedossa etukäteen, ja sen suoritusvaatimusten tulisi olla tiukasti ammattipätevyyteen liittyviä. Ellei opettaja täytä vaatimuksia koeajalla, hänelle tulisi kertoa syyt ja hänellä tulisi olla oikeus esittää vastineensa.

Eteneminen uralla ja ylennykset

40. Mikäli opettajalla on tarpeellinen pätevyys, hänellä tulisi olla mahdollisuus siirtyä koulutyypistä toiseen ja opetusasteelta toiselle opetustoimen kentällä.

41. Opetustoimen järjestelyn ja rakenteen, myös yksittäisen koulun puitteissa, tulisi tarjota yksityiselle opettajalle riittävät

mahdollisuudet lisätehtäviin, ja hänen tulisi saada tunnustusta sellaisista tehtävistä sillä ehdolla etteivät nämä lisävelvollisuudet vaikuta negatiivisesti hänen opetustyönsä laatuun ja säännöllisyyteen.

42. Olisi kiinnitettävä huomiota siihen, että riittävän suuret koulut luovat opettajille tilaisuuden suorittaa useita erilaisia tehtäviä, mikä hyödyttää myös oppilaita.
43. Kokeneelle opettajalle tulisi mahdollisuuksien mukaan tarjota tilaisuus siirtyä tarkastajan, koulutoimenjohtajan tai muun kouluhallintoviranomaisen toimeen tai muihin vaativiin erikoistehtäviin.
44. Uralla etenemisen tulisi perustua opettajan pätevyyden puolueettomaan arviointiin. Arvioinnin tulisi nojautua puhtaasti ammatillisiin kriteereihin, joiden määrittelyyn opettajajärjestöt ovat otaneet osaa.

Toimen jatkuvuuden turvaaminen

45. Opetuksen alalla toimen pysyvyys ja sen vakinaisuuden turvaaminen on oleellista sekä kasvatuksen että opettajien edun kannalta ja ne olisi varmistettava silloinkin, kun tehdään muutoksia koulujärjestelmässä tai koulutusorganisaatiossa.
46. Opettajilla tulisi olla riittävä suoja heidän virka-asemaansa tai uraansa vaikuttavia mielivaltaisia tekoja vastaan.

Kurinpidolliset toimet virkavirheen tapahduttua

47. Olisi tarkoin määriteltävä kurinpidolliset toimet, joita sovelletaan virkavirheisiin syyllistyviin opettajiin. Näiden asioiden käsittelyä ja mahdollisesti seuraavia toimenpiteitä ei saisi päästää julkisuuteen, jos opettaja itse sitä vastustaa paitsi siinä tapauksessa, että virkavirhe johtaa opetuskieltoon tai että oppilaiden suojeleminen tai hyvinvointi sitä vaatii.

48. Olisi tarkoin määriteltävä viranomaiset tai elimet, joilla on valta esittää tai panna toimeen rangaistuksia.
49. Olisi neuvoteltava opettajajärjestöjen kanssa laadittaessa toimintatapoja siitä, miten käsitellä kurinpidollisia kysymyksiä.
50. Jokaisella opettajalla tulisi olla riittävä oikeusturva jokaisessa kurinpitotoimen vaiheessa. Opettajalla tulisi erityisesti olla:
- (a) oikeus saada kirjallinen tieto syytöksistä ja niiden perusteista;
  - (b) oikeus nähdä tapauksen todistusaineisto;
  - (c) oikeus puolustautua tai itse valita edustaja puolustustaan hoitamaan, ja hänelle on suotava riittävästi aikaa puolustuksen valmisteluun;
  - (d) oikeus saada kirjallinen tieto tehdyistä päätöksistä sekä niiden perustelut;
  - (e) oikeus valittaa selvästi määritellyille viranomaisille tai elimille.

51. Viranomaisten tulisi pitää mielessä, että sekä kurinpitoon liittyvän oikeusturvan että itse kurinpidon tehokkuutta lisäisi suuresti, jos opettajien kurinpitokysymyksissä opettajan ammatin harjoittajia osallistuisi kurinpidollisiin päätöksiin.

52. Edellä esitettyjen kappaleiden 47 - 51 määräykset eivät millään tavoin vaikuta kansallisten lakien soveltamiin toimenpiteisiin eikä rikoslaisissa rangaistaviksi määritellyjä tekoja koskeviin säännöksiin.

Lääkärintarkastukset

53. Määräaikaisten lääkärintarkastusten tulisi olla pakollisia mutta ilmaisia opettajille.

Perheelliset naisopettajat

54. Avioliittoa ei saisi pitää esteenä naisopettajien nimittämiseksi tai heidän toimensa jatkumiselle, eikä sen tulisi vaikuttaa palkkaan eikä muihin työolosuhteisiin.
55. Työnantajia tulisi estää lopettamasta työsuhdetta raskauden tai äitiysloman tähden.
56. Perheellisten opettajien lasten hoito tulisi tarpeen tullen järjestää perustamalla päiväkoteja tai lastentarhoja.
57. Olisi ryhdyttävä toimenpiteisiin, jotta perheelliset naisopettajat saisivat työpaikan kotinsa lähetyviltä ja jotta opettaja-aviopareiden toimipaikat olisivat lähellä toisiaan tai samassa koulussa.
58. Perheellisiä naisopettajia, jotka ovat jättäneet opettajatoimen ennen eläkeikää, tulisi rohkaista palaamaan opetustyöhön olosuhteiden salliessa.

Osapäivätyö

59. Viranomaisten ja koulujen tulisi tehdä mahdolliseksi pätevien opettajien suorittama osapäivätyö, jos opettaja ei jostain syystä voi olla kokopäivätoimessa.
60. Säännöllisessä osapäivätyössä olevien opettajien tulisi:
- (a) saada suhteessa sama palkka ja samat toimeen liittyvät perusedut kuin kokopäivätoiminen opettaja saa;
  - (b) saada samat palkallisiin lomiin sekä sairaus- ja äitiyslomaan liittyvät oikeudet samoin edellytyksin kuin kokopäivätoiminen opettaja;
  - (c) olla oikeutettu riittävään ja asianmukaiseen sosiaaliturvaan, mihin sisältyy kuuluminen työnantajan eläkejärjestelmään.

VIII OPETTAJIEN OIKEUDET JA VELVOLLISUUDET

Ammattivapaus

61. Opettajan toimeen tulisi soveltaa akateemisten urien vapautta, kun on kysymys toimeen liittyvien tehtävien suorittamisesta. Koska opettajilla on erityisen hyvät edellytykset arvioida oppilailleen sopivimmat opetusvälineet ja menetelmät, heidän tulisi saada pääasiassa valita ja soveltaa opetusmateriaali, valita oppikirjat ja soveltaa opetusmenetelmiä hyväksytyjen opetusohjelmien puitteissa ja kouluviranomaisten avustuksella.
62. Opettajien ja opettajajärjestöjen tulisi osallistua uusien oppikurssien, oppikirjojen ja opetusvälineistön kehittämiseen.
63. Kaikki tarkastus ja valvontajärjestelmät tulisi suunnitella siten, että ne rohkaisevat ja auttavat opettajia heidän virkatehtäviensä suorittamisessa, eivätkä ne saisi vähentää opettajien vapautta, aloitekykyä eikä vastuuntuntoa.
64. (1) Milloin on tarpeen arvioida opettajien työtä, sen pitäisi tapahtua objektiivisesti ja arvioinnin tulokset pitäisi saattaa opettajan tietoon.
- (2) Opettajilla tulisi olla oikeus valittaa epäoikeudenmukaisina pitämistään arvioista.
65. Opettajilla tulisi olla vapaus käyttää hyödyllisiksi katsomiaan arvostelumenetelmiä arvioidessaan oppilaan edistymistä, mutta heidän tulisi varmistaa, etteivät menetelmät johda epäoikeudenmukaisuuteen yksittäisten oppilaiden saavutusten arvioinnissa.
66. Viranomaisten tulisi antaa asiaan kuuluva paino opettajien suosituksille, jotka koskevat jonkin oppilaan soveltuvuutta kurssille ja erilaisiin jatkokoulutuksen muotoihin.
67. Oppilaiden edun nimessä olisi pyrittävä kaikkiin mahdollisiin keinoin edistämään opettajien ja vanhempien välistä kiinteää yhteistyötä,

mutta opettajia tulisi suojella vanhempien taholta tulevalta epäoikeudenmukaiselta tai turhalla asioihin puuttumiselta kysymyksissä, joiden hoitaminen kuuluu oleellisesti opettajien virkatehtäviin.

68. (1) Jos vanhemmilla on valittamista koulun tai opettajan suhteen, heille pitäisi ensin antaa tilaisuus keskustella asiasta koulun rehtorin ja kyseisen opettajan kanssa. Mikäli vanhemmat tämän jälkeen valittavat korkeammalle viranomaiselle, sen tulisi tapahtua kirjallisesti, ja opettajalle tulisi antaa jäljennös valituskirjelmästä.
- (2) Valituksen aiheuttamat tutkimukset tulisi suorittaa siten, että opettajille annetaan riittävä mahdollisuus puolustautua, eikä tutkimuksia tule päästää julkisuuteen.
69. Joskin opettajien tulisi noudattaa mahdollisimman suurta varovaisuutta estääkseen oppilaille sattuvat tapaturmat, opettajien työnantajien tulisi huolehtia opettajien vakuutusturvasta työssä, jotteivät opettajat joutuisi maksamaan korvauksia onnettomuuksista, joita oppilaille mahdollisesti sattuu koulussa tai opetuksen yhteydessä koulualueen ulkopuolella.

Opettajien velvollisuudet

70. Tietoisina siitä että opettajien ammatin asema riippuu huomattavassa määrin heistä itsestään, kaikkien opettajien tulisi pyrkiä saavuttamaan mahdollisimman korkea taso kaikkien virkatehtäviensä suorittamisessa.
71. Opettajien virkatehtäviin liittyvät normit tulisi määritellä ja ylläpitää yhteistyössä opettajajärjestöjen kanssa.
72. Opettajien ja opettajajärjestöjen tulisi pyrkiä kitkattomaan yhteistyöhön viranomaisten kanssa oppilaiden, opetustoimen ja koko yhteiskunnan edun nimissä.

73. Opettajajärjestöjen tulisi luoda eettiset ja käyttäytymissäännöt, koska tällaiset säännöt ovat suureksi avuksi pyrittäessä varmistamaan sekä opettajatoimen arvostus, että virkatehtävien hoitaminen hyväksytyjen periaatteiden mukaisesti.
74. Opettajien tulisi olla valmiit osallistumaan oppilaiden tai aikuisten vapaaseen harrastustoimintaan.

Opettajien ja koko opetustoimen väliset suhteet

75. Jotta opettajat voivat hoitaa velvollisuutensa, viranomaisten tulisi perustaa ja säännöllisesti käyttää tunnustettuja neuvottelukanavia opettajajärjestöihin esim. silloin kun on kysymys koulutuspolitiikasta, koulujärjestelmän ja opetuspalvelujen kehittämistä.
76. Viranomaisten ja opettajien tulisi tunnustaa mikä suuri merkitys on sillä, että opettajat osallistuvat opettajajärjestöjen kautta ja muulla tavoin toimenpiteisiin, joiden tarkoituksena on parantaa opetuspalvelujen tasoa, ja sillä että opettajat osallistuvat kasvatustieteelliseen tutkimukseen ja uusien entistä parempien menetelmien kehittämiseen ja tunnetuksi tekemiseen.
77. Viranomaisten tulisi helpottaa sellaisten toimikuntien perustamista ja työtä, joiden tarkoituksena on edistää saman aineen opettajien yhteistyötä koulun puitteissa tai laajemmassa mittakaavassa ja ottaa asianmukaisesti huomioon näiden toimikuntien mielipiteet ja esitykset.
78. Opetustoimen eri puolista vastuussa olevien hallintoviranomaisten ja muiden henkilöiden tulisi pyrkiä luomaan hyvät suhteet opettajiin, ja opettajien tulisi puolestaan myötävaikuttaa suhteiden luomiseen.

Opettajien oikeudet

79. Opettajien osallistumista seuralämäään ja yhteiskunnalliseen toimintaan tulisi rohkaista, koska se on eduksi sekä opettajan henki-

lökohtaiselle kehitykselle että opetuspalvelujen ja koko yhteiskunnan kehitykselle.

80. Opettajien tulisi voida nauttia kaikkia yleisiä kansalaisoikeuksia, ja heidät tulisi voida valita rajoituksitta yhteiskunnallisiin tehtäviin.
81. Mikäli yhteiskunnallinen luottamustehtävä vaatii, että opettajan on jätettävä opetustyönsä, hänen tulisi kuitenkin säilyttää virka-ikä- ja eläke-edut ja hänen tulisi myös saada palata aikaisempaan toimeensa tai vastaavaan toimeen sen jälkeen, kun hänen toimikautensa luottamustehtävässä on päättynyt.
82. Opettajien palkoista ja työolosuhteista tulisi päättää opettajajärjestöjen ja opettajien työnantajien välisillä neuvotteluilla.
83. Olisi perustettava joko säädöksiin perustuva tai vapaaehtoinen järjestelmä, joka varmistaa opettajien oikeuden neuvotella järjestöjensä välityksellä yleisten tai yksityisten työnantajien kanssa.
84. Pitäisi myös perustaa asianmukainen molempien osapuolien yhteinen menettelyjärjestelmä sovitteluun erimielisyyksiä, joita voi syntyä opettajien ja heidän työnantajien kesken työehtoja ja työolosuhteita koskevissa seikoissa. Mikäli tähän tarkoitukseen varatut keinot ja menetelmät loppuvat, tai mikäli osapuolten väliset neuvottelut katkeavat, opettajajärjestöillä tulisi olla oikeus ryhtyä sellaisiin toimenpiteisiin, jotka ovat normaalisti muiden järjestöjen käytettävissä heidän puolustaessaan laillisia etujaan.

IX TEHOKKAAN OPETUKSEN JA OPPIMISEN EDELLYTYKSET

85. Koska opettaja on arvokas ammatti-ihminen, hänen työnsä pitäisi järjestää ja sitä pitäisi tukea siten, että vältetään hänen aikansa ja energiansa tuhlausta.

86. Luokan koon tulisi olla sellainen, että opettaja pystyy kiinnittämään jokaiseen oppilaaseen henkilökohtaista huomiota. Aika-ajoin tulisi järjestää opettajalle mahdollisuus antaa esimerkiksi tukiopetusta pienelle ryhmälle tai jopa yksityiselle oppilaalle ja tarpeen tullen antaa opetusta suurelle ryhmälle audiovisuaalisia apuvälineitä hyväksikäyttäen.

Apuhenkilökunta

87. Jotta opettajat voisivat keskittyä virkatehtäviensä hoitamiseen tulisi kouluilla olla apuhenkilökuntaa hoitamassa tehtäviä, jotka eivät liity opetukseen.

Opetusvälineet

88. (1) Viranomaisten tulisi järjestää opettajille ja oppilaille ajanmukaisia opetusvälineitä. Näitä välineitä ei kuitenkaan pitäisi pitää opettajan korvikkeena vaan keinona parantaa opetuksen tasoa ja keinona antaa yhä suuremmalle oppilaskunnalle mahdollisuus saada opetusta.
- (2) Viranomaisten tulisi edistää näiden välineiden käytön tutkimusta ja rohkaista opettajia osallistumaan aktiivisesti tällaiseen tutkimustyöhön.

Työaika

89. Opettajilta vaadittavista päivittäisistä ja viikottaisista opetustuntimääristä olisi sovittava opettajajärjestöjen kanssa käydyissä neuvotteluissa.
90. Päätettäessä opetustuntimääristä olisi kiinnitettävä huomiota kaikkiin tekijöihin, jotka vaikuttavat opettajan työmäärään, kuten:
- (a) oppilasmäärään, jota opettajan pitää päivittäin ja viikottain opettaa;

- (b) siihen, että on varattava aikaa tuntien riittävään suunniteluun ja valmistamiseen sekä oppilaiden työn arviointiin;
- (c) siihen, kuinka monta eri oppituntia opettajan on päivittäin pidettävä;
- (d) siihen, kuinka paljon aikaa opettajalta kuluu tutkimustyöhön, opetussuunnitelmaan ja siihen kuulumattomaan toimintaan, valvontatyöhön ja oppilaille annettavaan neuvontaan;
- (e) siihen, että opettajalle olisi pyrittävä varaamaan aikaa tiedottaa vanhemmille ja neuvotella heidän kanssaan oppilaiden edistymisestä.

91. Opettajille tulisi varata aikaa osallistua täydennyskoulutusohjelmiin.

92. Osallistuminen koulunulkoiseen harrastustoimintaan ei saisi muodostua liialliseksi taakaksi opettajalle, eikä se saisi häiritä hänen varsinaisten virkatehtäviensä hoitamista.

93. Jos opettajalle annetaan kasvatukseen liittyviä erikoistehtäviä luokkaopetuksen lisäksi, hänen normaalia opetustuntimääräänsä olisi vastaavasti vähennettävä.

Palkallinen vuosiloma

94. Kaikilla opettajilla tulisi olla oikeus riittävään täysipalkkaiseen vuosilomaan.

Virkavapaus opiskelua varten

- 95. (1) Opettajille tulisi aika-ajoin myöntää koko- tai osapalkkaista virkavapautta opiskelua varten.
- (2) Opiskeluun käytetty virkavapaus tulisi ottaa huomioon virkaikää ja eläkettä laskettaessa.

- (3) Syrjäseutujen opettajille olisi annettava virkavapautta opiskelua varten useammin kuin muille.

Erikoisvirkavapaudet

96. Virkavapaus, joka annetaan bilateraaliseen tai multilateraaliseen kulttuurinvaihto-ohjelmaan osallistumista varten, tulisi laskea opettajalle toimeasuoloajaksi.

97. Opettajille, jotka työskentelevät teknisissä yhteistyöohjelmissa, tulisi myöntää virkavapautta, ja heidän ylenemiskelpoisuutensa sekä virkavuosi- ja eläke-etunsa kotimaassa olisi turvattava. Lisäksi olisi ryhdyttävä erikoisjärjestelyihin heille koituvien ylimääräisten kustannusten korvaamiseksi.

98. Ulkomaisille vieraileville opettajille tulisi samalla tavoin antaa kotimaassaan virkavapautta, ja heidän virkaikää ja eläkettä koskevat etunsa tulisi turvata.

99. (1) Opettajille tulisi aika-ajoin myöntää täysipalkkaista virkavapautta, jotta he voisivat osallistua järjestöjensä toimintaan.

(2) Opettajilla tulee olla oikeus ottaa vastaan toimia järjestöissään, ja tällaisessa tapauksessa heidän oikeutensa tulisi olla samat kuin yhteiskunnallisissa luottamustehtävissä toimivien opettajien.

100. Opettajille tulisi myöntää täysipalkkaista virkavapautta pätevien henkilökohtaisten syiden perusteella. Tällaista virkavapautta koskevat järjestelyt ja ehdot olisi määriteltävä ennen toimeen ottoa.

Sairas- ja äitiyslomat

101. (1) Opettajilla tulisi olla oikeus palkalliseen sairauslomaan.

(2) Määrättäessä aikaa, jolta opettajalle maksetaan täysi- tai osittainen palkka, olisi otettava huomioon tapaukset, jolloin opettajan on pakko olla kauan eristettynä oppilaista.

102. Äitiysajan järjestelyjen osalta olisi noudatettava kansainvälisen työjärjestön normeja, erityisesti äitiysajan turvaamissopimusta vuodelta 1919 vuonna 1952 uusittua äitiysajan turvaamissopimusta sekä tämän suosituksen kappaleessa 126 mainittuja normeja.

103. Naisopettajia, joilla on lapsia, tulisi rohkaista pysymään opetus-työssä esimerkiksi antamalla heille mahdollisuus ottaa palkatonta lisälomaa aina yhteen vuoteen synnytyksestä ilman työpaikan menettämisen pelkoa ja siten, että kaikki toimeen liittyvät oikeudet loman turvataan ajaksi.

Opettajainvaihto

104. Viranomaisten tulisi tunnustaa se arvo, mikä kansainvälisillä opettajien ammatillisilla vaihto-ohjelmilla ja kulttuurivaihto-ohjelmilla sekä muilla opettajien ulkomaanmatkoilla on sekä opetustoimelle että opettajille itselleen; viranomaisten tulisi pyrkiä lisäämään tällaisia mahdollisuuksia ja ottaa huomioon yksityisten opettajien ulkomailla hankkimat kokemukset.

105. Henkilöt näihin vaihtoihin tulisi valita ilman minkäänlaista diskriminointia, eikä pitäisi lähteä siitä, että valittavat henkilöt edustavat jotain määrättyä poliittista kantaa.

106. Opettajille, jotka haluavat matkustaa ulkomaille opiskelemaan tai työskentelemään, tulisi antaa tähän riittävät mahdollisuudet, ja heidän työpaikkansa ja asemansa kotimaassa olisi asianmukaisesti turvattava.

107. Opettajia olisi rohkaistava välittämään ulkomailla saamansa opetuskokemus toisille opettajille.

Koulurakennukset

108. Koulurakennusten tulisi olla suunnittelultaan turvallisia ja miellyttävän näköisiä sekä niiden pohjaratkaisujen käytännöllisiä. Niiden pitäisi soveltua tehokkaaseen opetustyöhön ja tarjota

mahdollisuuksia vapaa-ajan harrastuksiin sekä, erityisesti maaseudulla, toimia yhdyskunnan keskuksena. Niiden rakentamisessa olisi noudatettava hyväksytyjä terveysnäkökohtiin liittyviä normeja ja otettava huomioon kestävyys sekä helppo ja taloudellinen hoito.

109. Viranomaisten tulisi huolehtia siitä, että koulurakennusta hoidetaan asianmukaisesti niin, ettei se aiheuta minkäänlaista uhkaa oppilaiden tai opettajien terveydelle ja turvallisuudelle.

110. Uusia kouluja suunniteltaessa tulisi neuvotella opettajien edustajien kanssa. Kun koulun yhteyteen suunnitellaan rakennettavaksi uusia tiloja, viranomaisten tulisi neuvotella asianomaisten koulun henkilökunnan kanssa.

Maaseudulla ja syrjäseudulla toimivia opettajia koskevat erityisjärjestelyt

111. (1) Viranomaisten syrjäseuduksi määrittelemien paikkakuntien opettajille ja heidän perheilleen tulisi varata kunnollinen asunto, joka on joko ilmainen tai johon he saavat vuokratukea.

(2) Maissa, joissa opettajien edellytetään normaalien virkatehtäviensä ohella edistävän yhdyskunnan toimintaa ja antavan sille virikkeitä tulisi kehityssuunnitelmissa ja -ohjelmissa varata asianmukaiset asunnot opettajille.

112. (1) Kun opettaja otetaan toimeen tai kun hän vaihtaa toimipaikkaa syrjäseudulla sijaitsevaan kouluun, tulisi hänen ja hänen perheensä muutto- ja matkakustannukset korvata.

(2) Tällaisilla seuduilla opettaville opettajille tulisi tarpeen vaatiessa tarjota erityisiä matkustusmahdollisuuksia, jotta he pystyisivät ylläpitämään ammattipätevyyttään.

(3) Rohkaistakseen opettajia ottamaan toimipaikkoja syrjäseutujen kouluissa, viranomaisten tulisi kerran vuodessa korvata heidän matkakustannuksensa työpaikkakunnalta kotipaikkakunnalle heidän lähtiessään lomalle.

113. Milloin opettajat joutuvat työskentelemään erityisen vaikeissa olosuhteissa, heille tulisi maksaa erityiskorvausta, joka olisi laskettava mukaan heidän tuloihinsa eläkettä määrättäessä.

X OPETTAJIEN PALKKAUS

114. Palkka olisi nähtävä erityisen tärkeänä opettajan asemaan vaikuttavana tekijänä, koska nykymaailmassa niin opettajien kuin muidenkin vastaavien ammattien edustajien yhteiskunnallinen asema, heihin kohdistuva arvostus ja heidän tehtävänsä tärkeyden tunnustaminen, riippuvat suurissa määrin opettajien taloudellisesta asemasta.

115. Opettajien palkkojen tulisi:

- (a) kuvastaa opetustyön tärkeyttä yhteiskunnalle ja siitä seuraavaa sekä opettajien itsensä että niiden eri tehtävien tärkeyttä, joita he ammattuuransa alusta lähtien joutuvat suorittamaan;
- (b) olla vertailukelpoisia muiden samoja tai vastaavia pätevyysvaatimuksia edellyttävien toimien palkkatason kanssa;
- (c) antaa opettajille mahdollisuus oman ja perheensä kohtuullisen elintason ylläpitämiseen sekä mahdollisuus sijoittaa rahaa jatko-opintoihin tai kulttuuriharrastuksiin ja täten lisätä ammattipätevyyttään;
- (d) määräytyä siten, että tietyissä opettajantoimissa otetaan huomioon niiden edellyttämät korkeammat pätevyysvaatimukset, suurempi kokemus ja suurempi vastuu.

116. Opettajien palkat tulisi maksaa opettajajärjestöjen kanssa sovitujen palkkaluokkien perusteella. Missään tapauksessa ei koeajaksi tai tilapäisesti palkatuille päteville opettajille tulisi maksaa alhaisempaa palkkaa kuin vakinaisessa toimessa oleville opettajille.

kauksessa epäoikeudenmukaisuutta tai epäjohtonmukaisuutta, joka saa helposti eri opettajaryhmien välistä kitkaa.

118. Jos luokkatuntien enimmäismäärä on määrätty, tulisi opettajan, jonka säännöllinen tuntimäärä ylittää normaalin enimmäismäärän saada hyväksytyin asteikon mukainen lisäkorvaus.

119. Palkkaerojen tulisi perustua objektiivisiin kriteereihin, kuten pätevyystasoon, virkavuosiin tai tehtävien vastuullisuuteen, mutta alimman ja korkeimman palkan välinen ero ei saisi muodostua kohtuuttomaksi.

120. Määrättäessä sellaisen ammatti- tai teknisten aineiden opettajan palkkaluokkaa, jolla ei ehkä ole akateemista loppututkintoa, on otettava huomioon hänen ammattikoulutuksensa ja kokemuksensa arvo.

121. Opettajien palkat tulisi määrittää vuosipalkkoina.

122. (1) Tiettyyn palkkaluokkaan kuuluvan opettajan palkkaa tulisi lisätä säännöllisesti, mieluiten vuosittain myönnettyin korotuksin.

(2) Palkan kasvu minimipalkasta maksimipalkaksi ei saisi kestää pitempää aikaa kuin 10-15 vuotta.

(3) Opettajille palkankorotuksia myönnettäessä olisi otettava huomioon myös koeajat tai väliaikaiset toimet.

123. (1) Opettajien palkkaluokkia tulisi korjata ajoittain ottaen huomioon elinkustannusten nousu, korkeampaan elintasoon johtava tuottavuuden kasvu asianomaisessa maassa ja palkkatason yleinen nousu.

(2) Jos palkkaluokka seuraa automaattisesti elinkustannusindeksin muutoksia, olisi opettajajärjestöjen osallistuttava indeksin määrittämiseen, ja kaikki kasvaneiden elinkustannusten aiheuttamat palkanlisät tulisi ottaa huomioon eläkkeen suuruutta määrättäessä.

124. Mitään ansioituneisuuden perustuvaa palkkajärjestelmää ei pitäisi laatia tai soveltaa neuvottelematta siitä ensin asianomaisten opettajajärjestöjen kanssa eikä ilman niiden hyväksymistä.

XI SOSIAALITURVA

Yleisiä määräyksiä

125. Kaikilla opettajilla koulutyyppiin katsomatta tulisi olla sama tai samanlainen sosiaaliturva. Turvan tulisi ulottua myös vakinaisten opettajavirkkojen haltijoihin, jotka ovat koeajalla tai jatkokoulutuksessa.
126. (1) Opettajille myönnetyn sosiaaliturvan tulisi kattaa kaikki se, mikä sisältyy Kansainväliseen työnjärjestöön sosiaaliturvasopimukseen (vähimmäismäärästä) vuodelta 1952, nimittäin lääkärihoito, sairauspäiväraha, työttömyyskorvaus, vanhuuseläke, työtapaturmakorvaus, perhe-edut, äitiyskorvaus, työkyvyttömyyseläke ja omaisten eläke.
- (2) Opettajien sosiaaliturvan ehtojen tulisi olla ainakin yhtä edulliset kuin mitä on määritetty Kansainvälisen työnjärjestön asiaa koskeissa asiakirjoissa ja erityisesti sosiaaliturvasopimuksessa (vähimmäismäärästä) vuodelta 1952.
- (3) Sosiaaliturvan suomat edut tulisi myöntää opettajille heille kuuluvana oikeutena.
127. Opettajille suotavan sosiaaliturvan tulisi olla sellainen, että siinä otetaan huomioon ammatin erityispiirteet, joihin viitataan kappaleissa 128-140.

Lääkärihoito

128. Sellaisilla seuduilla asuville opettajille, missä lääkäripalveluja on harvassa, opettajille tulisi korvata matkat, jotka he tekevät asianmukaista lääkärihoitoa saadakseen.

Sairauskorvaus

129. (1) Sairauskorvausta tulisi aina maksaa koko siltä sairausajalta, jolta opettaja ei saa palkkaa.
- (2) Korvausta tulisi aina maksaa ensimmäisestä palkattomasta päivästä lähtien.
- (3) Mikäli sairauskorvaus kattaa vain tietyn ajanjakson, pitäisi varata mahdollisuus sen pidentämiseen tapauksissa, jolloin opettajan on oltava eristettynä oppilaista.

Työtapaturmakorvaus

130. Opettajat tulisi suojata sekä opetustoimessa tapahtuvien, että sellaisten vammojen seurauksilta, joita hän saa suorittaessaan virkatehtäviään koulualueen ulkopuolella.
131. Eräät lapsilla yleiset tarttuvat taudit tulisi katsoa ammattitaudeiksi silloin, kun ne tarttuvat opettajaan, joka on joutunut tartunnalle alttiiksi ollessaan tekemisissä oppilaittensa kanssa.

Vanhuuseläke

132. Eläke-edut, jotka opettaja on saanut minkä tahansa kouluviranomaisen alaisuudessa, tulisi laskea hänen hyväkseen hänen siirtyessään toisen kouluviranomaisen alaisuuteen samassa maassa.
133. Opettajien, jotka jatkavat opetustyötään saavutettuaan eläkeiän, koska maassa vallitsee opettajapula, tulisi kunkin maan säädösten puitteissa saada hyvitystä eläkettä laskettaessa näin hankkimistaan virkavuosista tai saada lisäeläkettä asianmukaisen laitoksen kautta.

134. Vanhuuseläkkeen tulisi olla sellaisessa suhteessa loppupalkkaan, että opettajan elintaso säilyy kohtuullisena.

Työkyvyttömyyskorvaus

135. Työkyvyttömyyskorvausta tulisi maksaa opettajille, joiden on pakko luopua työnteosta fyysisen tai henkisen invaliditeetin vuoksi. Olisi tehtävä mahdolliseksi eläkkeen maksaminen tapauksissa, joihin ei sovellu pidennetty sairauskorvaus tai muu korvaustapa.
136. Milloin työkyvyttömyys on osittainen niin, että opettaja kykenee opettajaan osapäivätoimisesti, hänelle olisi maksettava osittaista työkyvyttömyyskorvausta.
137. (1) Työkyvyttömyyskorvauksen tulisi olla sellaisessa suhteessa loppupalkkaan, että opettajan elintaso säilyy kohtuullisena.
- (2) Työkyvyttömälle opettajalle tulisi tarjota mahdollisuus lääkärinhoitoon ja muihin vastaaviin etuihin, jotka tähtäävät täydelliseen tervehtymiseen mikäli mahdollista tai, terveyden parantamiseen sekä kuntoutuspalveluihin, joiden tarkoituksena on valmistaa työkyvyttömän opettajan palaamaan opetustyön pariin aina kun se on mahdollista.

Omaisten eläke

138. Omaisille maksettavan eläkkeen tulisi olla sellainen, sekä ehdoiltaan että markkamäärältään, että se turvaa sekä omaisten kohtuulliseen elintason että alaikäsitien lasten hyvinvoinnin ja koulutuksen.

Opettajien sosiaaliturvan järjestämistavat

139. (1) Opettajien sosiaaliturva tulisi mahdollisuuksien mukaan toteuttaa kussakin tapauksessa sopivan julkisen tai yksityisen sektorin työntekijöihin sovellettavan yleisjärjestelmän avulla.

- (2) Ellei yleisjärjestelmä kata jotakin tai joitakin sosiaaliturvan puolia, olisi laadittava erityisjärjestelmiä joko lainsäädäntöteitse tai muuten.

- (3) Milloin yleisjärjestelmän opettajille tarjoamat edut ovat tasoltaan näitä suosituksia heikommät, tulisi niiden taso nostaa suositusta vastaavaksi täydentävien järjestelmien avulla.

140. Olisi harkittava mahdollisuutta, että opettajajärjestöjen edustajat osallistuisivat erityis- ja täydentävien sosiaaliturvajärjestelmien hallintoon, myös rahastojen varojen sijoittamista koskeviin päätöksiin.

XII OPETTAJAPULA

141. (1) Johtavana periaatteena olisi pidettävä sitä, että työvoimapulan aiheuttamat vakavat ongelmat tulisi ratkaista poikkeuksellisinä pidettävien toimenpitein, jotka eivät millään tavoin vaaranna voimassa tai suunnitteilla olevia ammattipätevyysnormeja eivätkä aiheuta niihin poikkeamia, ja jotka häiritsevät mahdollisimman vähän oppilaiden edistymistä opinnoissaan.

- (2) Viranomaisten on tunnustettava, että tietyt opettajapulan helpottamiseksi tehdyt järjestelyt, kuten ylisuuret luokat ja opettajien opetusvelvollisuuden kohtuuttoman suuret lisäykset, eivät ole sopusoinnussa koulutuksen päämäärien ja tavoitteiden kanssa ja että ne ovat haitallisia oppilaille; on ryhdyttävä kiireellisesti toimenpiteisiin, jotta nämä järjestelyt muuttuisivat tarpeettomiksi ja niistä voitaisiin luopua.

142. Kehitysmaissa, missä suuri opettajapula saattaa vaatia opettajain koulututtamista lyhytaikaisten, kiivastahtisten hätäohjelmien avulla, tulisi toteuttaa myös laaja, täyteen ammattipätevyteen tähtäävä ohjelma, jonka avulla koulutetaan ammatillisesti pätevä opettajakunta, joka on pätevä ohjaamaan ja johtamaan opetustointia.

143. (1) Hyväksyttäessä opiskelijoita opettajainkoulutukseen lyhytaikaisten hätäohjelmien puitteissa pitäisi pääsyaatimusten vastata

tasoltaan normaalin opettajainkoulutuksen pääsyvaatimuksia tai olla vielä näitäkin tiukemmat, jotta varmistettaisiin se, että hyväksytyt opiskelijat kykenisivät myöhemmin täydentämään koulutuksensa täydellisten opintovaatimusten mukaiseksi.

(2) Näin valmistuneille opettajille tulisi tehdä mahdolliseksi hankkia täysi pätevyys erilaisten järjestelyjen ja erityishelpotusten avulla, joista mainittakoon täysipalkkainen opintovapaa.

144. (1) Mikäli mahdollista, olisi epäpätevien opettajien työskenneltävä pätevien opettajien tarkassa valvonnassa ja heidän johdollaan.

(2) Epäpätevien opettajien toimen jatkuvuuden ehtona tulisi olla täyden pätevyden hankkiminen.

145. Viranomaisten tulisi tunnustaa että opettajien sosiaalisen ja taloudellisen aseman, heidän elin- ja työolosuhteidensa, työehtojensa sekä virkauran tarjoamien ylenemismahdollisuuksien parantaminen ovat parhaita keinoja pätevien ja kokeneiden opettajien puutteen poistamiseksi; näillä keinon voidaan myös saada huomattavia määriä täysin päteviä henkilöitä ryhtymään opettajantoimeen ja pysymään siinä.

XIII LOPPUHUOMAUTUS

146. Missä opettajilla on asema, joka on joissakin suhteissa parempi kuin tämän suosituksen edellyttämä, ei suosituksissa mainittuihin seikkoihin saisi vedota opettajien jo saavuttaman aseman heikentämiseksi.